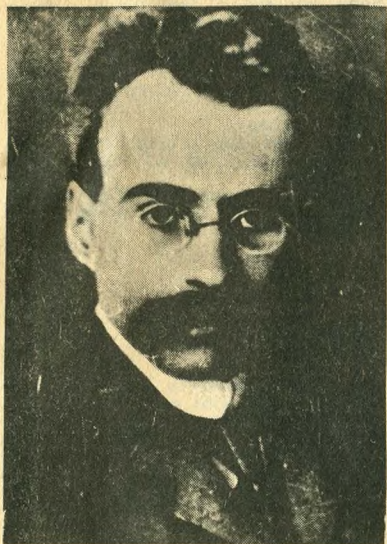

1977 AUG 23

PETŐFI NÉPE

027.4 (009)

244

Szabó Ervin

1877—1918

Kunfi Zsigmond és Lukács György más-más alapról ismerték el: „mindnyájunk szellemi atyja volt”. A tanítvány Révai József élete végéig viaskodott a tanító-mester teljesítményének értékelésével. Az egyre inkább eszmei ellenfél, Jászi Oszkár legközelebbi barátjának tudta. Halálakor az

egész haladó magyar szellemi közélet meghajtotta előtte az elismerés és tisztelet zászlaját.

S tulajdonképpen a mai napig sem csitultak el körülötte végleg a kedélyek. Életművének egyetemes értékelése, monografikus feldolgoása késik.

Működésének legegységelműben megítélt — korszerű és kiemelkedő — területe a könyvtárügy. A foglalkozása szerint jogot végzett, alacsony, vézna, bajszos, szemüveges, beteges Szabó Ervin élete végéig könyvtáros volt. Gyors karrierje 1899 végétől 1904-re mindössze két közbeeső állomáson át vezette a megalakítandó Fővárosi Könyvtár élére. Nagyfokú függetlenséggel és a kor világszínvonalán építette ki Budapest máig működő nyilvános és tudományos (a szociológiai és a politikai) könyvtárát. A világháborús évekre a mai Ferenczy István utcában otthont talált, immár önálló intézmény a korszerű társadalom-tudományos műveltség fellegvára, a korban egyedülálló haladó és demokratikus művelődési központ lett.

Édesanyjának orosz rokonsága révén került kapcsolatba 1898—99-es bécsi tanulmányai idején az orosz forradalmárok — szociáldemokraták, ökonomisták, esszerek — egyes kiemelkedő képviselőivel. Egyben az osztrák szociáldemok-

rácia vezetőivel is szoros baráti viszonyt alakított ki. A bécsi környezetben vált szocialistává.

Hazatérve igen hamar a Népszava főmunkatársa, állandó cikkírója lett — egyelőre ideálisan összeegyeztetve könyvtárosi-tudományos és pályakezdő mozgalmi tevékenységét. Már ekkor komoly fenntartásai voltak azonban a hazai szociáldemokrácia színvonalával — provincializmusával, időszerteilen betegpénztári jellegével, esetenkénti amorálisásával szemben. Úgy érezte; magasabb, korszerűbb és forradalmibb szintre kell emelni a magyar mozgalmat. Elvi állásponttá vált idegenkedése a fegyelmezett pártkeretektől megkönnyítette számára a frakciós tevékenység vállalását. Fiatalkori értelmiségek, egyetemisták csoportját (a Polányi-testvérek, Pór Ödön, Mérő Gyula, Vágó Béla, Beck Salamon, László Jenő) gyűjtötte maga köré, nevelve—képezve az alig fiatalabbakat. Tulajdonképpen neki köszönhető a szocialista diákmozgalom önálló, az agitációt és a kultúr munkát segítő-fejlesztő tevékenységének megindítása.

1903-ban megvált a Népszavától és hajlamainak és képzettségének megfelelően a kor legszínvonalasabb és leghatékonyabb haladó értelmiségi folyóiratával, a Huszadik Századdal és az azt kiadó

Társadalomtudományi Társasággal lépett kapcsolatba. Ez mindenképpen lehetővé tette, hogy a haladó- és liberális polgári értelmiség jelentős csoportjaival ismeresse meg a szocializmust. Egyben kritikája volt ez a lépés az SZDP-vezetésnek, amellyel szembeni ellenzéki frakciós tevékenysége is ettől az időponttól datálódik. Ekkor, ezekben az években fekteti le — a hagyományos, német típusú parlamenti munkáspárt alkalmatlansága feletti túlzó reakcióként — pártszervezési elveit; a decentralizált, demokratikus, frakciók alakítására is lehetőséget nyújtó, a szilárd vezetést és felelősséget megteremtő pártfelépítési modellt. Ugyanekkor fordult a francia szindikalisták tevékenysége és elmélete felé. Bennük az általa mindig parlamentinek felfogott meddő politikai harc helyett a gazdaságilag szervezett munkásság közvetlen akciójának egy tényleges forradalmi változásnak az ígérését látta.

Ellenzéki tevékenységét nem adta fel, sőt, 1909-ben magával a párttal is szakított. Élete végéig ezután független szocialistának számított. Noha közvetlen környezetének jelentős része 1918-ban megtalálta az utat a kommunista párthoz, ő maga igazi tábor, tömegeket nem tudott, nem is volt képes maga mögé állítani.

1903-ban a Társadalomtudományi Társaság vitáján „A szociológia újabb irányzatairól” Szabó Ervin ismertette a szocializmust Történelmi pillanat volt ez. „Magyarországon, magyar nyelven ekkor jelent meg a marxizmus teljes tudományos fegyverzetével. Magyar tudományos fórumon először lépett fel valaki a marxi és engelsi életmű ismeretében, ráadásul a kor szociológiai műveltségének birtokában” — írja egyik életrajzírója.

Ahogy a pártról vallott felfogása végső soron késleltette a forradalmi, új típusú munkáspárt megalakítását, antidialektikus és esetenként etikai idealista nézetei a marxizmus teljességének átélésében és alkalmazásában gátolták. Írásai, cikkei, tanulmányai mégis a mai napig tartalmaznak fontos, meglepően aktuális mondanivalót, mindenekelőtt a marxista tudományos alapállásnak, az elmélet és a gyakorlat kapcsolata elválaszthatatlanságának igényét. „Nem szabad elmaradnunk az elméletben. Régi megismeréseink állandó és folytonos revízió alatt kell, hogy legyenek. Le kell vonnunk a gyakorlati próbák tanulságait. És új megismeréseket kell szereznünk”. Szellemi-gondolkodói nyughatatlanságának, a fennállót állandóan meghaladni törekvő marxi igényességének értékes vallomása ez.